

P. 11.132

CERNĂUȚI

SEPTEMBRE - OCTOMBRE 1941

An. XVI

FĂȚ-FRUMOS

Nr. 5

ARTĂ
LITERATURĂ

Director: LECA MORARIU

Secretar de redacție:
Octavia Lupu - Morariu

ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

*Număr tipărit după înfocarea la Cernăuți
scăpați de bolșevici!*

Fot. J. Chrzanowski
(Suceava)

VATRA-MOLDOVIȚEI

Redacția și administrația: Cernăuți, str. Munteniei 14

3160 935.138

România Românilor

FI DEMN
DE ÎNĂINȚĂȘI TĂI

Comisariat Corbani
No. 18

Piatra-Neamt

Str. Șefan c. mare 25

G. Sini

G. I. Lirileanu

Revista "FĂT-FRUMOS"

~~43 BUCUREȘTI 6~~ Cernăuți

Strada ~~11~~ 14

Muntenia 14.

CERNĂUȚI

SEPTEMBRE—OCTOMBRE 1941

An. XVI	FĂT-FRUMOS	Nr. 5
ARTĂ LITERATURĂ	Director: LECA MORARIU Secretar de redacție: Octavia Lupu - Morariu	ȘTIINȚĂ VIAȚĂ SOCIALĂ

Țara Scaunelor de Domnie

J. în Rev. Fint. Regale Ang. - Sept. 1941

Cineva care n'a fost prea darnic în calificativele proslăvirii, austerul Dimitrie Onciul, zicea ¹⁾ despre Țara scaunelor de domnie, despre Bucovina zilelor noastre deci: »Nicăiri pe tot pământul românesc, nu se află pe un spațiu aiât de mic, atâta bogăție de istorie românească, atâta bogăție de amintiri scumpe ale trecutului nostru . . . Dacă Ardealul, cu resturile sale arheologice din epoca romană, este țara clasică a trecutului roman în Dacia, Bucovina este țara clasică a trecutului românesc propriu zis«.

În adevăr, ai spune că însași pronia cerească a avut grija Moldovei — împlântând în hotarul ei, cel mai cu primejdie, atâta moldovenească vlagă și temeinicie. Fiindcă Moldova din cam a c e s t e olaturi s'a obârșit ; fiindcă leagănul și pivotul Moldovei aice fu menit să fie ! Când »cu descălecatul lui Bogdan Vodă

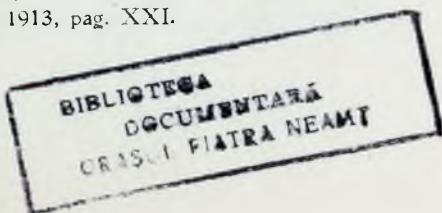
Cetatea Sucevii pela 1896

și cu întinderea stăpânirii acestuia mai spre răsărit²⁾ — străvechiul scaun domnesc al Moldovei se mută dela Baia la Siret,

¹⁾ D. Onciul, *Din trecutul Bucovinei*, 1915, 32—33.

²⁾ Alex. Lăpedatu, *Cetatea Sucevii*, 1913, pag. XXI.

14390
3160
935.138

atunci Siretul Bucovinei de astăzi ajunge »inimă a Moldovei«¹⁾. De altfel, până astăzi, cronologiceste, Siretul e cel dintâi (deci cel mai vechi) »oraș al Moldovei« pomenit în hrisoavele noastre²⁾. Și mai ales sub Lațcu Vodă (1365—1373), Siretul hălăduiește în adevărată mărire și pohvală domnească³⁾.

Dar — evident — nevoia de a sprijini scaunul voevodal de-un mai puternic razim decât putea fi la Siret strâmta Cetățuie a lui Sas-Vodă⁴⁾, îl determină pe plinul de mușătească vrednicie Petru I Mușat (1375—1391) să-și mute reședința dela Siret la Suceava.

Pichler

Dragomirna (Acvarelă)

È răspântia dela care înainte, — ca și numele ei de sonor, de grav și solemn-senin, se deschide zarea vulturescului cuib de Suceavă. Cetate de scaun — aproape 200 de ani în șir — și a unor Voevozi între Voevozi, ca Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Petru Rareș, vatră a Moldovei deci, Suceava adună în jurul ocinelor sale atâta floare de voevodale și eclesiastice și mirene ctitorii.

Ba generoasa strădanie de-a înflori țara cu minunate ctitorii e atât de puternică, încât stăruie și dincolo de marea hotărâre și înfăptuire, a lui Alexandru Lăpușneanu de a-și muta scaunul dela Suceava la Iași (pe la 1564—1565). Astfel Dragomirna Mitropolitului Anastasie Crinca purcede a răsări în 1602

¹⁾ Nicodim Ițcuș, *Siretul de ieri și de azi*, 1933, 16.

²⁾ D. Onciul, *op. citat*, 13.

³⁾ N. Ițcuș, *op. citat*, 16.

⁴⁾ Pentru care vezi cit. N. Ițcuș, 9—10.

— acca Dragomirună pe care un mare îndrăgit de străbune monumente istorice, Episcopul Melhisedec Ștefănescu¹⁾ o socotia (după Curtea de Argeș și Trei-Ierarhii Iașilor) al treilea monument arhitectonic românesc, — Dragomirna, al cărei nume pare că stă el însuși să te vrăjească, fiind aproape anagramic de simbolic : *Dr a g o și m i r n a . . .*, — Dragomirna, pentru a cărei feciorelnică, sveltă, sulegetă apariție, cu horboia turnulețului ei de nesfârșită înfloritură, a trebuit să vină intuiția măestrului George Enescu, ca s'o caracterizeze în două-trei cuvinte²⁾ : »Minune ! Atâta supleță ! Pare — că-i o naie făcută să plu-

Adormirea Maicii Domnului (Suceava)

teasca în seninul albastru al cerului ! . . . ». Această Dragomirună deci vine dintr'un veleat în care Suceava nu mai era capitală a Moldovei. Precum, iarăși, de după mutarea scaunului domnesc la Iași au răsărit pe arborosenele plaiuri ale Bucovinei slăvite ctitorii ca : Unicul giuvaer al Suceviței Movileștene (din 1578), acest chilim moldovenesc și aproape basarabean, cu aleasătură mai ales în verde, asternut pe pajistea din văgăuna perdelelor de brădet de pe apa Suceviței ; armonico-proporționatul Sf. Nicolai dela Suceava, înalt (între 1610—1611) de Marele Visternic Nicoadă Prăjescul ; arătoasa mănăstire Solca (din 1630) a lui Ștefan Tomșa ; Mănăstioara, adevărată mănăstioară, zisă Sânt-Onofrei (din 1673) a lui Ștefan Petriceicu-Vodă, — sau, mai măruntele, dar nu mai puțin pitorești ctitorii, ca : blânda chinovie a Adormirii Maicii Domnului (din 1639), dela

¹⁾ D. Onciul, *op. citat.*, 31.

²⁾ Cu ocazia turneului său bucovinean din Aprilie 1929 — vezi revista „Făt-Frumos“, An. IV, 1929, 92—93.

poalele Sucevii, datorită aproape-anonimelor fețe monahale Nastasia și Anghelina; sprințarul avânt arhitectonic al lui Sf. Ioan Botezătorul dela Suceava (din . . . anul Cazaniei lui Varlaam: 1643), datorită lui însuși Vasile Vodă Lupu; gospodăreasca mănăstire Ilișești (din 1714) a Marelui Medelnicer Ionașcu Isăc-scul¹⁾; șoimanul cuib de pe Nistru care-i schitul Crișcatec (din cam 1766), ctitorit de jupânul-negustor Teodor Preda; sau solida, arhaizanta zidărie (dela 1722) din Comăneștii Vornicului Simeon Tăutu; — ca și masivul turn-clopotniță dela mănăstirea »Sf. Ioan« din Suceava, înălțat în 1589 de Petru Șchiopul, sau Sfâlpul lui Vodă Mihai Racoviță dela Vama.

Iată așadar semne că indelefnicirea ctitoririlor ajunsese în Țara scaunelor domnești tradiție și dincolo de marile răsturnări vremelnice.

În zilele ei de mărire însă, când (mai două veacuri) s'a învrednicit a fi reședință domnească, înțelegem ce-a fost Suceava. Dimitrie Cantemir ne spune lămurit²⁾ că: »osebit de curtea domnească și de alte case mari, să număra(lu) întru acest oraș« 40 de biserici de piatră³⁾ și mai multe de lemn, și 16.000 de case ale norodului. Suceavă de cam 100.000 locuitori — și cam de opt ori mai mare ca Suceava de astăzi. Suceavă pe care și mai aievea însă o putem ghici din stihurile trubadurului bucovinean T. Robeanu (= Dr. Gheorghe Popovici), care, adânc-vrăjit de trecutul nostru strămoșesc, mai oriunde prezent pe cele bucovinene meleaguri, cu profundă pasiune se închină acelor vremuri de altădată, retrăindu-ni-le în cântări ca acestea (ce-i drept, nu fără înghirlandarea câte unui colț de intimă idilă).

Pentru glorioasa Suceavă voievodală — evocarea:

Suceava e avută 'n turnuri
Ca muntele bogat în stânci,
Ea are strade glorioase
Și are pivnițe adânci —

Și, umbrirea în tonul minor al poeziei intime:

În bolta dela Craiul-Negru
Acolo vinu-i minunată,
Acolo trei voinici aseară
Într'un ungher s'au așezat . . .

(În Bolta dela Craiul-Negru).

¹⁾ Iar aceste patronimice articulate (în -ul), atestate chiar așa în vechile pisanii, arată că nume ca *Pumnul*, *Isopescul*, *Onciul* nu derivă abia din școala lui Arune Pumnul . . .

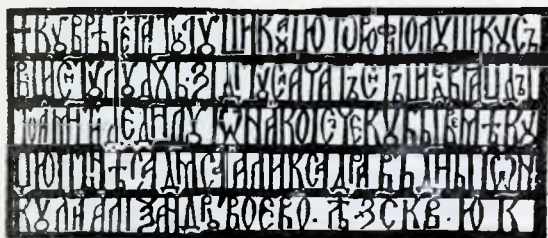
²⁾ *Scrisoarea Moldovei*, Mănăstirea Neamț 1826, 64 (v. Leca Morariu, *Un cântăreț al Sucevii*: T. Robeanu, 1926, 13—14).

³⁾ Astăzi, inclusive ruinele celor două cetăți ale ei, Suceava a rămas numai cu „16 mari monumente istorice“ (Leca Morariu, *Un cântăreț al Sucevii* . . ., 4).

Și chiar Cetatea Sucevii, în ceas târziu de miazănoapte,
sub tainica vrajă a lunii :

La Suceava în cetate
Ceas de miazănoapte bate,
Păzitorii cântă 'n uliți
Răzimați în albe sulii —

— albe fiind sulilele paznicilor nocturni de poleiul lunii . . .

Pisania clitoricească dela Ilișești

Și :

La Suceava în cetate
Ceas de miazănoapte bate,
Zidul vechi adânc răsună :
Noapte bună, noapte bună! . . .

(Cântec vechi).

Sau, întrând și mai în Cetatea Sucevii, cu acelaș T. Robeanu
(*Novelă de castel*) :

De podele de-alabastru
Joacă razele de-apus . . .
Și gândirile s'au dus
Ca un stol de rândunele
În departele albastru . . .

(. . . gândirile Domniței, care-și așteaptă doritul mirel).
Încât :

N'are preț acum ca pleava
Tot castelul din Suceava . . .

(. . . n'are preț, pentru cine, ca această Domniță, și-a trimis vi-
surile și dorurile stol, departe . . .) —

Până ce :

De pe turn răspunde-un tun
Buciumele toate sun' . . .

— vestind sosirea doritului mire . . .

În jurul a c e s t e i Suceve deci, a trebuit — foarte firește — să descalece atâta temei al Moldovei. Și'n așa bogăție, încât foarte râvnitorul de adevăr Dimitrie Onciul va glăsui răzvedit: »Nicăiri pe tot pământul românesc, nu se află pe un spațiu atât de mic, atâta bogăție de istorie românească, atâta bogăție de

Mănăstirea Putna

amintiri scumpe ale trecutului nostru». Și urma a ne mai încredința același D. Onciul¹⁾: »Fără exagerare putem chiar zice că, în ce privește arta veche religioasă, Bucovina ocupă un loc din cele dintâi în toată lumea ortodoxă».

Așadar: Dela hotarul ei de miazănoapte, unde, din vârful de stâncă, șoimul schiț al Crișceatecului își îngândurează oglindirea în apa Nistrului, peste posomorenia de biserică Toporăuțeană a lui Miron-Vodă dela Bârnova (posomorenie, ai zice adurmecătoare a mohorîtelor răstriși ce stăteau să se-abată asupra acelor locuri) — și peste culmea bântuită de vremuire a Cetății Țeșinului de deasupra Cernăuților, — până 'n celalt capăt de Cordon bucovinean, deci până'n Răusenii lui Ștefan cel Mare, o singură pânză de slăvite ctitorii, un întreg »sobor de clopotnițe«, cum i s'a zis! Și una mai slăvită decât alta!

Între ele și »cea mai veche fundațiune domnească«, nu numai din Bucovina, dar și din »toată Moldova²⁾: Biserica dela Rădăuți, zidită de însuși Bogdan I Descălecătorul († 1365), care aice-și are și groznița. Dar »biserica« Rădăuțeană e mai mult decât numai biserică! E însuși P a n t e o n u l³⁾ dinastiei noastre

¹⁾ *Op. citat*, 32—33.

²⁾ D. Onciul, *op. citat*, 19.

³⁾ D. Onciul, *op. citat*, 22.

băştinaşe până la Alexandru cel Bun. Şi dacă Alexandru cel Bun nu-şi avea propria sa ctitorie, — sumptuoasa mănăstire a Bistriţei de lângă Piatra-Neamţ, atunci probabil că tot la Rădăuţi s'ar fi astrucat. La Rădăuţi sunt deci, între altele, lăcaşurile de sfântă veşnică odihnă ale primelor domni Moldoveni: Bogdan Descălecătorul; Iaţcu, fiul lui Bogdan; Roman I, tatăl lui Alexandru cel Bun, Ştefan I cel Bătrân; şi Bogdan, fratele şi coregentul lui Alexandru cel Bun¹⁾.

... Şi aproape toate tagmele sociale se întrec în această nobilă osârdie de a vârsta ţara cu cât mai multe lăcaşuri de veşnică

Fosta biserică dela Bădeuţi

pomenire: Domnii Țării cu Doamnele lor, fruntaşii Țării din preajma scaunului domnesc (oşteni şi dregători), cucernice feţe bisericeşti, dela înalţi chiriarhi până la umilele purtătoare de rasă monahală, boierime mare şi mărunţă, precum şi obişnuiţii reprezentanţi ai norodului de toate zilele . . . Toţi de-a-valma şi pe 'ntrecutele !

Aşadar, feţe domneşti ca : S a s-V o d ă, fiul lui Dragoş, — cu Biserica Sf. Treimi dela Siret (care, însă s'ar putea să fie şi ctitorie a lui P e t r u M u ş a t); B o g d a n D e s c ă l e c ă t o r u l — cu marea grozniţă, domnească dela Rădăuţi; M ă r g ă r i t a M u ş a t a (mama vigurosului P e t r u M u ş a t şi a lui Roman-Vodă) cu Sf. Ioan Botezătorul dela Siret (ce-i drept zidită din nou de Ştefan cel Mare; P e t r u M u ş a t — cu biserica Mirăuţilor dela

¹⁾ D. Onciul, *op. citat*, 20.

Suceava și chiar și cu cetatea cetăților moldovenesci : Cetatea Sucevii ; Alexandru cel Bun — cu fosta veche mănăstire dela Vatra-Moldoviței, azi jalnice resturi de ruine, de când (foarte de mult) șuvoaiele unei năpraznice ploi au prăbușit o parte a muntelui peste ctitoria marelui și atât de creștinului Domn ; Ștefan cel Mare, mare și aici, cu cele șapte ctitorii bucovinene ale sale — adică, azi, numai șase, una, cea care »între toate surorile ei din Bucovina, ne păstra cea mai frumoasă străveche înfățișare, nestricată de cârpile de mai târ-

Biserica Sânt-Ilie (lângă Suceava)

ziu¹⁾, — cea dela Bădeuți, fiind făcută asemenea cu pământul, în 1917, de urgia războiului . . . semimondial, — deci următoarele șase ctitorii ale lui Ștefan : mănăstirea între mănăstiri Putna (zidită între 1466—1470), Bădeuții (din 1481) dărâmați în 1917²⁾, mănăstirea de călugărițe dela Pătrăuți pe Suceava (din

¹⁾ Leca Morariu, *Ce-a fost odată — Din trecutul Bucovinei*, ed. II-a, 1926, 45—46.

²⁾ „probabil în August 1917“ — v. Leca Morariu în „*Junimea Literară*“, An. XII, 1923, 113. — De altfel, cum biserica dela Bădeuți fusese ridicată de Ștefan în amintirea înfrângerii lui „Basarab Voevod cel Tânăr, zis Țepeluș“, încheierea noastră (în „Jun. lit.“) era : „Un întreg și trist capitol de istorie românească ! Și te gândești : O soartă răsunătoare a veit pare-că să șteargă aceste nume ce poameniau lupta fraților de-un sânge, — dărâmând până n temelie chiar și-un lăcaș închinat lui Dumnezeu și aruncând în praful drumului această piatră mărturie a războiului fratricid ! . . .“.

1487), Sânt-Ilie din aripa Sucevii, foarte aducător aminte de Bădeuți și venind din acelaș an 1488 ca și faimosul Voroneț (care, alături de Mănăstirea-Humorului, Vatra Moldovitei și Sucevița, constituie, mai ales, acele superbe revelații de veche artă religioasă), sumbrul Volovăț (din 1502) și Răusenii (început de Ștefan la 1503 și isprăvit de Bogdan, la 1504), amintitori de sumbrul omor al tatălui lui Ștefan cel Mare (Bogdan II, decapitat de frațele său Petru Aron); — alți ctitori domnești : B o g d a n III, fiul lui Ștefan, împreună cu Ș t e f ă n i ț ă IV c e l T â n ă r («Viforul»

Fot. I. Ambre

Voronețul

lui Delavrancea), ctitori ai catedralei (de excepționale dimensiuni) Sf. Gheorghe (azi »Sf. Ioan«) dela Suceava, zidită între 1514—1522; Petru Rareș — cu cele două adevărat-domnești ctitorii ale sale : actuala Vatră a Moldovitei (din 1532) și Sf. Dumitru dela Suceava (din 1534—1535) . . .

Oacheșă Vatră a Moldovitei, în care coloritul roșu, galben, albastru e la fel de îmbietor, de atotstăpânitor, precum în zugrăveala Suceviței e verdele pajiștilor; insinuantă, eleganta Vatră a Moldovitei, la poarta căreia a bătut, se pare ¹⁾ și copilandrul Eminescu; Vatra Moldovitei cea atât de luminos profilată pe liniile măgurilor din fundul ei, încât te învață definitiv că a ș a, cu toată ambianța plaiurilor sale, trebuie văzut în Bucovina acel »sobor de clopotnițe«, nu (cum îl arată uneori pictorii noștri) ca o cu totul izolată spaimă de informă zidărie. Viziunea cea adevărată tot Eminescu a avut-o — în candida-i mărturisire :

¹⁾ Cf. Buletinul „Mihai Eminescu“, An. XII, 1941, 34.

N-oi uita vreodată, dulce Bucovină,
Geniu-ți romantic, munții în lumină
Văile în flori . . .

Deci ! »Geniu«, caracter, romantic — desgrădit, desmărginit ; munții — în lumina zărilor lor : Uriase talazuri de lumină ; — văile, nesfârșite prelungiri de pajiști înflorite . . . Aveau, adică, acești meșteri-cifitori strămoși și agerul ochi care știe să aleagă cuvenitei chinovii și cuvenitul cadru al peisagiului . . .

Biserica Sf. Ț Dumitru (Suceava)

Dar continuăm : Elena, Doamna lui Petru Rareș — cu biserica Învierii Domnului dela Suceava (din 1550), înviată nouă abia în 1926, după ce mult timp ne fusese înstrăinată ¹⁾; Alexandru Lăpușneanu, care înainte de ce se mută la Iași, își înfige în muchea podișului dela Suceava goliaticul turn-memento dela Sf. Dumitru (din 1561); Petru Șchiopul — cu . . . mai șchiopul ²⁾, dar temeinicul său turn dela »Sf. Ioan« Suceava (din 1589); Ieremie Moghilă cu protagonista Suceviță, cuprinzând mormintele neîntrecut de măestrit-înflorite ale Domnilor Ieremie și Simeon Moghilă; Ștefan Tomșa cu acea Mănăstire a Solcăi care, cel puțin după tradiția populară, ar fi cutezat să concureze chiar și cu unica Dragomiră; Miron-Vodă, cu scunda sa mohorenie dela Toporăuți; Vasile Lupu cu sprințarul Sf. Ioan Botezătorul dela Suceava, care cilibie jucărioară arhitectonică s'ar cere parcă închinată mai cu-

¹⁾ Vezi revista »Făt-frumos«, An. I, 1926, Nr. 3.

²⁾ Diformat, disproporționat prin suprapunerea unui etaj în zilele lui Franz Josef împăratul.

rând unei Sfinte . . . ; Ștefan Petriceicu Vodă cu Mănăstioara de lângă Siret; și Mihai Racoviță, ostaș pripit, cu pripitul și năruielnicul său Stâlp al lui Vodă dela Vama.

Sau, perindăm acum ctitoriile moșnenei noastre boierimi. Cronologic, seria e inaugurată de trei monumente care se întrec chiar cu cele domnești, ba uneori le și întrec : biserica dela Arbure (din 1502) a lui Luca Arbore, Pârcălab de Suceava; originala citadelă de la Pârâuți (a logofătului Gavril Toțru-

Fot. Lucian Balan
(Cernăuți)

Bis. dela Pârâuți

șanu (din 1522); și Marele Logofăt Teodor Bubuiog — cu una dintre acele odoare de veche artă religioasă, care și astăzi uimește și înfioară : Mănăstirea-Humorului (din 1530). — Și apoi : Pârcălabul de Hotin Nicoară Hâra cu biserica din Zahareștii lui Ion Grămadă (dela 1542); Marele Vistiernic Nicoară Prăjescul cu eurișmicul Sf. Nicolai dela Suceava; Marele Medelnicer Ionașcu Isăcescul — cu mănăstirea Ilișeștilor lui Simeon Florea Marian (din 1714); Vornicul Simeon Tăutu cu Comăneșteana sa ctitorie din 1772, etc.

Alți sânguitori întru ctitorire : Fețe bisericești ca Episcopul și apoi Mitropolitul George Moghilă, ctitor, mai ales moral, al Suceviței; Mitropolitul Anastasie Crimca, cu superba sa Dragomiră și cu chivoțelul său de bisericuță din curtea »Sf. Ioan« dela Suceava (zidită între 1626—1629); și blagocesti-

de aici
Hâră

vele rasofoare Nastasia și Anghelina — cu feminin de cocheta Adormire a Maicii Domnului (din 1639) și mai feminină parcă în argintia tânguire a clopotelor ei care răsunau până 'n Burdujenii unui blestemat hotar de odinioară . . .

Cîtor apoi și-un neștiut jupân dintr'ale negustoriei: Hagiul Teodor Preda, cu Crișcatecul implântat ca o vedetă, o străjă-iscodă, în țărnul Nistrului.

Precum iarăși aminte trebuie să ne fie de cetatea cetăților moldovene și românești, marea Cetate a Sucevii, urzită și ea de

Victor Balan

Schitul Crișcatecului
(Acvarelă)

acelaș prea-vrednic Petru I Mușatul¹⁾. Sunt »ruinele cele mai sfinte nouă, pe toată întinderea pământului românesc« — glăsuia acelaș D. Onciul²⁾. Aici au sălășuit »cei mai mari Domni ai Moldovei«³⁾: Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare. Aici zvâcni cu primăvăratecă furtună și într'o primăvăratecă zi de Mai al leatului 1600, strălucind de biruințe, »ca Domn al Țării-Românești, al Ardealului și al Moldovei«⁴⁾, Mihai Vodă Vițeazul, pentru a »primi, ca Domn al țărilor surori unite, jurământul garnizoanei din Cetate«⁵⁾. Cetate neînvinsă! Această »poartă

1) Al. Lăpedat, *Cetatea Sucevii*, 1915, pag. XXIII.

2) D. Onciul, *op. citat*, 24.

3) D. Onciul, *op. citat*, 25.

4) D. Onciul, *op. citat*, 27.

a creștinătății», acest »zid de apărare al ei« — cum îi zicea cu creștinească credință și cu aprigă mândrie, apărătorul ei, Pa-loș al lui Christos, Ștefan cel Mare¹⁾. Cetate neînvinsă, care, biruitoare a înfruntat (la 1476) duiumul înfricoșatului Mahomed II, cuceritorul Constantinopolului, — și cetate neînvinsă, care, nebiruită a înfruntat falnica armie a Craiului leșesc Olbrich (1497). Suceava — »neînvinsa cetate«, care, atunci când totuși, din nemernicia unor vremuri (ca d. p. anul de crâncenă pomenire 1940 . . .), a fost silită să se predea, — »s'a predat«, dar »fără să fi fost cuprinsă în lupte«²⁾. Cetate-simbol a Tragediei moldovene din Iunie 1940! . . .

Stântul Mormânt dela Putna

Precum iarăși vom lua aminte că'n Țara scaunelor de domnie și a mormintelor voievodale, — la Putna, în Putna aleanului său creștinesc, și-a ales și ne-a ales Ștefan Vodă Mușatinul, Scaun de veșnică veghe asupra Moldovei, Scaun de veșnică domnie . . .

Iată-le deci, câteva, câteva numai din cele ce se cer cu ossebire știute despre Țara sfințită și cu numele ei de mucenicie: Arboreasa și Bucovina.

Dar Bucovina nu e numai Țară între Țările Moldovei, ci prin acelaș trecut de slavă al ei, e loc de lumină largii lumii de prețutindeni.

Să ne aducem d. p. aminte ce credea (la 1913) marele dascăl german dela Viena Josef Stryzowski³⁾ despre minunile ei de artă religioasă cari răspund cu nume ca Voronețul, Mănăstirea-Humorului, Vatra-Moldoviței, Sucevița și . . . celelalte. Pictură ca

¹⁾ D. Onciul, *op. citat*, 25.

²⁾ D. Onciul, *op. citat*, 26.

³⁾ Cf. Leca Morariu, *Războiul Troadei*, 1924, 9.

aceasta — spunea Sirzygowski »nu ne oferă altă țară din lume». »Cine se ostenește să pătrună în aceste cicluri de icoane . . . , recunoaște neapărat greșeala de până acum a investigației științifice, care în aceste frescuri, a văzut numai un răsad al artei athonite«. Dimpotrivă: »nu atât Athosul asupra Moldovei, pe cât marea cultură care-o deținem noi . . . în mănăstirile Bucovinei, a trebuit să se repercuteze ! asupra Sfântului Munte«.

Așadar : Nu noi dela Muntele Athos, ci marea artă a Sfântului Munte dela noi a învățat — ne învăța (la 1913!) profesorul de istoria artelor dela Universitatea Vineză!

Precum această Bucovină, Țară a scaunelor de domnie și a mormintelor voevodale, rămâne cu adevărat Sfânt-Munte sufletului românesc ! Munte-Sfânt — și de-atâtea ori Golgoță, — prin roșu sânge și prăpăd Golgoță, Golgoță peste care însă izbăvitorul paloș de Arhanghel al marelui oștean Ion Antonescu ne-a dobândit astăzi arcuire de curcubeu românesc . . .

13 Iulie 1941 —

LECA MORARIU

Fot. Leca Morariu

Mănăstirea Humorului

Ctitor și binevoitor al nostru :

† Dr. CORNELIU GHEORGHIAN
cu generoasa danie de 1000 lei (la 24 Iulie 1941)

¹⁾ Cf. și faptul că un Macarie din Galați zugrăvia la 1788 biserica Mănăstirii Dochiaru din Muntele Athos (după același Dr. Josef Strzygowski, *Die bildende Kunst des Ostens*, 1916, 58).

Un vis de groază

Umbrelor dragi ale bunicilor și fraților
mei scumpi din ținuturile țârgului Siret, în
fața căruia s'a oprit puhoiul roșu. —

I.

Ce groaznic vis visat-am noaptea asta !
Furtună strașnică par' că s'a fost stârnit
Cu fulgere și trăsnet dinspre răsărit . . .
Stăteam infricosât, privind fereastra,
 Și ascultam cu suflet trist și pustiu
 Cum geme greu Siretu 'n marginea grădinii
 Și cum zoresc în plâns și țipete vecinii,
 Să nu-i apuce 'n loc puhoiu' afurisit.
Și când se stinse orice zvon în noapte
Și-au prins să urle câinii lung — îngrozitor,
Am auzit sub geam sfioase șoapte ;
 Apoi un glas de băețas, tânguitor
 Porni să se bocească lin în noapte,
 Pân' ce se stinse 'n gol ca un suspin ușor.

II.

„ — Trimis-u-ne-a Bunica și cu Moșu
„ Drag bădișor, ca fără de zăbavă
„ Cu tine să ne duci azi la Suceavă,
„ Să nu ne lași cumva în Iadu roșu ! “
 Și până să-i răspund ceva în grabă,
 Scâncind în bezna nopții iar s'au strecurat . . .
 Din visul meu urit atunci m'am deșteptat
 Și-am înălțat oftând privirea 'n slavă
Spre cadra moșului : ce dulce mi-a zimbit !
Plângea cu ochiu-i orb, iar celalt, luminos,
Mă 'nvăluia blajin și glas-u-i mult iubit
 Îmi mângâie auzul : — „ Tare-s bucuros,
 „ Că din lăcașul meu de veci nu m'ai urnit
 „ Că de-Antihrist ne-a izbăvit acum Hristos ! “

Craiova, 1941, în ziua Sfântului Gheorghe,
patronul bunicului

Liviu Marian

Multe și mărunte....

Frânturi de suflet de altă dată. — „În ziua de 26 Noemvrie 1872, la 9 oare dimineața, mi s'au adus din grădină o roză înflorită, admirabilă și de o frumuseță rară, încât nici în luna Mai nu se putea vedea, o roză mai frumoasă; tot în această vreme au rodit în Iași merii și perii.

D. Gheorghi Greceanu în ziua sus citată au adus din grădină de pe moșia sa, Părăul Glodului, două mere rodite de-a două oară, în mărimea obicinuită; pe care le-am văzut și eu în casă la D-l Alecu Millo. V. Stamatii."

Sunt cuvintele lui V. Stamatii din Folticeni, scrise cu grafic elegant pe foaia dela început a unor calendare din anii 1861, 1863, 1868, legate împreună și purtând pe cotorul de piele inscripția „Album“. Le-am copiat întocmai. Stropii de poezie ai vremurilor patriarhale se preling răscolitoare de mirese. Cetind însemnarea căminarului Vasile Stamatii, parcă simți aievea farmecul celui târziu trandafir, „de o frumuseță rară“, și care „nici în luna Mai nu se putea vedea“.

Aurel George Stino

Cronică

† Corneliu Gheorghian. — S'a stâns la București, în 3 August 1940, un pasionat al cărții și al frumosului: Bucovineanul Dr. Corneliu Gheorghian, care prin distinsele sale aptitudini

† Corneliu Gheorghian

juridice (dovedite și'n temeinice publicații științifice) ajunsese Consilier la Înalta Curte de casație și justiție — și care în istoria culturii românești rămâne ca un rar, dar pilduitor protagonist întru înviorarea amintirii celui ce-a fost marele nostru pictor Epaminonda A. Bucevski. Revista „Făț-Frumos“ și viața culturală bucovineană își pierde un foarte devotat prieten. Institutul de literatură dela Universitatea — Cernăuți și-l alesese membru activ și onorific. Iar Muzeul Bucovinei dela Mitropolia Cernăuțeană e, în cea mai mare parte, meritul lui Corneliu Gheorghian. Binecuvântată îi fie amintirea!

Al. Lupu

BIBLIOGRAFIE

- S. Mehedinți, Academia, Instituție etnopedagogică*, București 1941 (Mănuș-chiu de minunate încondeieri și sugestii venite de la marele nostru etnopedagog S. Mehedinți. — Vom reveni).
- *Din viața lui Maiorescu*, București (1941).
- Alex. P. Arbore, Câteva păreri cu privire la „culturalizarea” satelor*, Buc. 1941 (Foarte binevenit protest împotriva pretinselor și bugetovorelor... „culturalizări”... — Vom reveni).
- Zenobio Păclișanu, L'Ungheria contro le sue minoranze etniche, Una lotta di sterminazione rivelata dai documenti segreti*, Buc. 1941.
- Vasile Grecu, O versiune nouă a unei învățăături a lui Neagoe Basarab*, Buc. 1941.
- Al. Rosetti, Despre expresivitatea sunetelor verbite sau dilema d-lui D. Caracostea*, Buc. 1941.
- Petru Iroaie, Omenia românească*, Buc. 1941.
- N. A. Constantinescu, Nstrul, fluviu românesc...*, Buc. (1941).
- I. Simionescu, George Enescu*, Buc. (1941).
- Ioan C. Veliciu, Brevet de pilot*, Buc. 1941.
- Al. C. Calotescu-Neicu, Alte vremuri...*, altă lume, „Ramuri” 1941.
- G. Zapan, Introducere în știința organizării și a criticei*, Buc. 1941.
- I. C. Petrescu, Herbart în pedagogia românească*, Buc. (1941).
- Leca Morariu, Drumuri cirebire, I, Partea 1-a*, Buc. 1941.

Fatale, grele împrejurări, aproape identice cu alt „refugiu” și alt surghiun, — reduc obișnuita prezentare a lui „Făt-frumos” la puținul acestei fascicule. Dar definiția vatră a revistei noastre rămânând *Cernăuți, str. Muntelui 14*, — știm că vom reveni la vloga și vârtutea ce ni se cuvine!

Ctitor și binevoitor al nostru :
VALERIAN DOBOȘ – BOCA
cu generoasa danie de 500 lei (la 12 Oct. 1941)

PREȚUL 30 LEI